

Friends of the Earth Middle East

דו"ח יידי כדור הארץ המזהה"ת
אפריל 2006

על סף משבר תברואתי מניעת זיהום של מקורות מים מחייבת שיתוף פעולה עם הרשות הפלסטינית

תקציר:

- ישראל והגדה המערבית אינן ניתנות להפרדה בכל הקשור למים ושפכים.
- ניצול ושמירה על מקורות מים מחייבים שת"פ בין ישראל לרשות הפלסטינית.
- טיפול סביר בשפכים ובפסולת הוא צורך הומניטרי בסיסי והכרחי לשמירה על מי השתייה ובריאות הציבור בשני הצדדים.
- פרויקטים שמטרתם מניעת זיהום באקוויפר ההר, במיוחד ביו"ש, חייבים להימשך תחת כל תרחיש פוליטי.
- בהיעדר מאמצים רציניים להמשכתם של פרויקטים סביבתיים, לא יהיה ניתן לעצור את הזיהום. *תמיכה ייעודית למניעת זיהום* (מהקהילה הבינלאומית) בהיקף של למעלה מ- \$230 מיליון עלולה ללכת לטימיון.
- בהיעדר התקדמות בנושא ייווצר ואקום והזיהום עתיד להימשך שנים. התוצאה תסכן את בריאות הציבור ואת משאבי המים המצומצמים באזור, ועשויה להוביל אסון הומניטרי.

ניתן ליצור קשר עם:

גידעון ברומברג, מנהל ישראלי, 052 4532597
נאדר חטיב, מנהל פלסטיני, 052 2875022

כותב הדו"ח: זכריה תגר, מנהל פרויקט, יידי כדור הארץ המזהה"ת

**NGO in special consultative status with the Economic and Social Council (ECOSOC) of the United Nations*

Friends of the Earth-Middle East (FoEME)

P.O.Box 9341, Amman 11191 Jordan
Tel: +962-6-5866602/3, Fax: +962-6-5866604

85 Nahalat Benyamin St., Tel-Aviv 66102 Israel
Tel: +972-3-5605383, Fax: +972-3-5604693

P.O. Box 844 Bethlehem, PA
Tel: +972-2-2747948, Fax: +972-2-2745968

E-mail: info@foeme.org Website: www.foeme.org

רקע:

אחת מהתוצאות הבלתי רצויות של ניתוק השת"פ עם הרשות הפלסטינית בהנהגת החמאש עלולה להסב לישראל יותר נזק מתועלת. נתק פוליטי אינו יכול לעצור את זרימת הזיהום מיהודה ושומרון לישראל, מעל ומתחת לפני הקרקע. ללא שיתוף פעולה במניעת הזיהום, מים מהטובים שבמקורות האזור יזוהמו משפכים ופסולת בלתי מטופלים.

הקהילה הבינלאומית הקציבה תרומות בהיקף של למעלה מ-\$230 מיליון עבור תשתיות שפכים בגדה המערבית. עם זאת, כספים אלה נמצאים בסכנה במידה וישראל והקהילה הבינלאומית לא ימצאו דרכים ליישום פרויקטים אלה לאחר עליית החמאס. תקציבים מיועדים לנושא עלולים להיעלם, ותכניות מפורטות, מחקרים והחלטות שהתקבלו במו"מ ממושכים עלולים לרדת לטימיון. במצבה הנוכחי, הכלכלה הפלסטינית אינה יכולה לעמוד בהוצאות מניעת זיהום ללא תמיכה חיצונית.

התפרצותה של שפעת העופות אילצה את ישראל לתאם פעולות מניעה עם הפלסטינים, למרות ממשלת החמאס. מניעת זיהום המים חשובה ודחופה לא פחות. יש לקדמה ללא קשר, ולמרות ההתפתחויות הפוליטיות ברש"פ.

הבעיה:

אקוויפר ההר, מקור המים החשוב לישראל ולפלסטינים כאחד, נמצא תחת שטחי ישראל ויו"ש. הוא מספק את כל מי השתייה עבור פלסטינים בגדה המערבית, וכן את מרבית המים לערים ישראליות כולל תל אביב, ים, באר שבע ורבות אחרות במרכז הארץ.

אזור ההזנה של האקוויפר, הממוקם ברובו ביהודה ושומרון, רגיש במיוחד לזיהום. למרבית האוכלוסיה הפלסטינית באזור אין תשתית ראויה לטיפול בשפכים ובפסולת. התוצאה היא זיהום מתמשך של האקוויפר המשותף.

במקרים מסויימים, שפכים פלסטינים מטופלים בישראל לאחר שהם חוצים את הקו הירוק. במקרים אחרים, הקהילה הבינלאומית תורמת לפלסטינים כספים לפרוייקטים של טיפול בשפכים ובפסולת. מרבית הפרוייקטים עדיין לא נבנו. פרויקטים אלה, המצריכים שת"פ עם ישראל ומדינות תורמות, מתוארים בהמשך.

רבים ממקורות המים המקומיים ביהודה ושומרון כבר מזוהמים. קהילות פלסטיניות קשות יום נאלצות במקרים רבים לשלם מחירים גבוהים עבור מים ממכליות, או לסבול ממחלות בעקבות השימוש במעינות מזוהמים. ללא המשך הפיתוח של תשתיות טיפול בשפכים ובפסולת, הזיהום יתפשט לאזורים נוספים ולעומק האקוויפר. המשך היישום של פרויקטים למניעת זיהום הכרחי למניעת אסון הומניטרי של זיהום מים בגדה המערבית, לאבטחת המים לשני הצדדים ולמניעת הזיהום של נחלים מרכזיים.

שיתוף פעולה עם הצד הפלסטיני לצורך יישום הפרוייקטים הכרחי בשני מישורים: האחד הוא תמיכה כספית מטעם הקהילה הבינלאומית – נושא הנבחן מחדש לאחר עליית החמאס בבחירות הפלסטיניות למועצה המחוקקת.¹ השני הוא מו"מ על פרויקטים עם רשויות ישראליות. שת"פ מסוג זה הנו הכרחי מכיוון שתחת הסכמי אוסלו יש צורך באישור ישראל עבור כל פרויקט מים ביו"ש ועבור התכנון של כל פרויקט תשתית באזורי C ו-B בגדה המערבית.

המלצות מדיניות:

1. **ישראל והגדה המערבית אינן ניתנות להפרדה בכל הקשור למים ושפכים. ניצול ושמירה על מקורות מים מחייבים שת"פ בין רשויות ישראליות ופלסטיניות.** מקורות המים החשובים ביותר לשני הצדדים הינם משותפים לישראלים ופלסטינים. הזרימה הטבעית של נחלים, מי תהום ושפכים אינה נעצרת בקווי פוליטיים.
2. **טיפול סביר בשפכים ובפסולת הוא צורך הומניטרי בסיסי והכרחי לשמירת מי השתייה ובריאות הציבור בשני הצדדים.** בהיעדר טיפול סביר, שני הצדדים צפויים לאבד מקורות מים חיוניים. קהילות רבות כבר סובלות ממחסור במים ומפגעים תברואתיים בעקבות זיהום מים.
3. **פרוייקטים שמטרתם מניעת זיהום באקוויפר ההר, במיוחד בגדה המערבית, חייבים להימשך תחת כל תרחיש פוליטי.** הקהילה הבינלאומית, ישראל והרש"פ אינן יכולות לעמוד בהשלכות ההומניטריות,

¹ לאחר הבחירות הפלסטיניות, הקורטט הבינלאומי הצהיר כי: "היה זה בלתי נמנע שתמיכה עתידית לכל ממשלה חדשה תיבחן על ידי התרומות לאור מחויבותה של ממשלה זו לעקרונות של אי-אלימות, הכרה בישראל, וקבלתם של הסכמים ומחויבויות קיימים, כולל מפת הדרכים". לאחרונה, עצרה ארה"ב את כל תמיכתה לרשות הפלסטינית, כולל פרויקט לטיפול בשפכי חברון.

כלכליות ופוליטיות של אובדן מקורות מים בסדר גודל כזה.

4. **בהיעדר מאמצים רציניים להמשכתם של פרויקטים סביבתיים, לא יהיה ניתן לעצור את הזיהום. תמיכה ייעודית למניעת זיהום (מהקהילה הבינלאומית) בהיקף של למעלה מ-\$230 מיליון עלולה לרדת לטימיון.** הסדרים קיימים עלולים לקרוס ותכניות קיימות לא יוצאו לפועל. כתוצאה מכך, מקור המים היחיד לפלסטינים תושבי הגדה המערבית, ומקור המים החשוב לישראל עלול לרדת לטימיון, ושפכים לא מטוהרים עשויים לזהם נחלים, להגיע לערים בתוך ישראל ולהשפיע על אוכלוסייה של כמיליון ורבע איש.
5. **נוהלי הפעולה של סוכנויות התורמות לרש"פ כוללים פיקוח הדוק על כספים.** נציגי המדינות התורמות נמצאים בשטח ומעורבים ישירות בכל שלבי הפרוייקטים. לא מדובר בהעברת כספים ישירה לרשות הפלסטינית. בנוסף, שיתוף פעולה יכול להיות עם רשויות מקומיות, ארגונים והסקטור הפרטי במקום עם הרשות הפלסטינית עצמה.
6. **בהיעדר התקדמות בנושא ייווצר ואקום והזיהום עתיד להימשך שנים.** שיתוף הפעולה והתמיכה הכספית (המוגבלים) הקיימים כיום סביב פרויקטים פלסטיניים למניעת זיהום הצריכו שנים ארוכות של מגעים. אם ייפסק המומנטום הקיים, התחלה חדשה של שיתוף פעולה עתידית תהיה קשה הרבה יותר. במקומה יסבלו שני הצדדים מעשרות שנים של זיהום ואובדן ודאי של מקורות מי תהום.

פרוייקטים למניעת זיהום הנמצאים בסכנה:

היישום והמשך הפעילות של הפרוייקטים וההסדרים הבאים עלולים להיפסק בהיעדר שיתוף פעולה עם הרשות הפלסטינית:

- (1) **שפכי שכם (מערב) וטול כרם מטופלים כיום במתקן ישראלי ביד חנה (עמק חפר).** תכניות למתקן פלסטיני נמצאות בהליכים, במימון גרמני. היעדר שת"פ עלול להוביל ל:
 - א) המשך זיהום אקוויפר ההר וסכנה לאתרי הפקת מים רגישים.
 - ב) זיהום נחל אלכסנדר המשוקם ויצירת מפגע תברואתי ל-30,000 תושבי עמק חפר.
 - ג) אובדן תכניות קיימות וסיוע בהיקף של \$75 מיליון לסקטור השפכים הפלסטיני.
- (2) **שפכי חברון** היו אמורים להיות מטופלים במתקן במימון אמריקאי, אך מימון זה הוקפא לאחרונה עקב עליית החמאס בבחירות הפלסטיניות. נסיגה מפרוייקט זה משמעותה:
 - א) המשך זיהום אקוויפר ההר וסכנה לאתרי הפקת מים רגישים.
 - ב) המשך זיהום נחל חברון והמשך מפגעים תברואתיים וסביבתיים ליותר מ-190,000 תושבים בתוך ישראל (מיתר, כפרים בדואים, באר שבע).
 - ג) אובדן תכניות קיימות, פרי של שנים ארוכות של מו"מ, ואובדן של סיוע בהיקף של \$50 מיליון לסקטור השפכים הפלסטיני.
- (3) **שפכי קלקיליה** מטופלים כיום במתקן ישראלי בניר אליהו. היעדר שת"פ עלול להוביל ל:
 - א) המשך זיהום אקוויפר ההר וסכנה לאתרי הפקת מים רגישים.
 - ב) זיהום משמעותי לנחל הירקון, ויצירת מפגע תברואתי במרכז הארץ שישפיע על חייהם של כמיליון תושבים בכפר סבא, פתח תקווה, תל אביב ומקומות אחרים.
- (4) **שפכי סלפית**, המונה כ-10,000 איש, מזהמים כיום את נחל שילה. שפכים מנחל זה חודרים לאקוויפר ההר, ומה שנותר מגיע לתחומי ישראל ובסופו של דבר לנחל הירקון. פרויקט לטיפול בשפכים במימון גרמני מוכן ליישום בסלפית. היעדר שת"פ עלול להוביל ל:
 - א) המשך זיהום אקוויפר ההר ונחל שילה
 - ב) אובדן תכניות קיימות וסיוע בהיקף של \$13 מיליון לסקטור השפכים הפלסטיני.
- (5) **אתר סילוק פסולת ג'נין:** פרויקט בשלבי יישום (מימון הבנק העולמי), קרוב לסיום, עתיד לפתור את בעיות הטיפול בפסולת של כ-250,000 איש. היעדר שיתוף פעולה עלול למנוע את סיום הפרוייקט ולהוביל ל:
 - א) המשך זיהום אקוויפר ההר (אגן צפוני) מפסולת של כל נפת ג'נין.
 - ב) אובדן השקעה בהיקף של \$15.5 מיליון על ידי הבנק העולמי, האיחוד האירופי והרש"פ בסקטור הפסולת הפלסטיני.

- 6) **אתר סילוק פסולת דיר דיבואן:** הפרוייקט מתוכנן לשמש את כל נפת רמאללה (270,000). אתרי סילוק הפסולת הנמצאים בשימוש כיום (רמאללה ואל בירה) מזהמים את מי התהום, מתמלאים ואף עולים על גדותיהם. היעדר שת"פ עלול להוביל ל:
א) המשך זיהום אקוויפר ההר (אגנים מזרחי ומערבי).
ב) אובדן תכניות קיימות והשקעה בהיקף של 14 מיליון אירו.
ג) אובדן השקעה פוטנציאלית באתרי סילוק פסולת נוספים ביו"ש (חברון או בית לחם).
- 7) **פרוייקטים נוספים** בתחום השפכים נמצאים בהליכי תכנון עבור ערים פלסטיניות כמו רמאללה וג'נין. היעדר שת"פ יוביל לאובדן תכניות, תוצאות מו"מ והשקעה בהיקף של כ \$60 מיליון בשפכים פלסטיניים.

על יידי כדור הארץ המזה"ת:

יידי כדור הארץ המזה"ת הוא ארגון המביא יחדיו אנשי סביבה ירדנים, פלסטינים וישראלים. יעדנו העיקרי הוא קידום מאמצים משותפים לשמירה על מורשתנו הסביבתית המשותפת. בכך, אנו שואפים לקדם פיתוח אזורי בר-קיימא ויצירת התנאים ההכרחיים לשלום בר-קיימא באזורנו.

יידי כדור הארץ המזה"ת פועל משלושה משרדים בעמאן, בית לחם ותל אביב. הארגון חבר ברשת הבינלאומית של יידי כדור הארץ, ארגון הפעילים (grass-root) הסביבתי הגדול בעולם. למידע נוסף בקרו אותנו ב: www.foeme.org והירשמו לעדכוני הדוא"ל והפרסומים שלנו.